Sampo Salo
toimitusjohtaja
Eteva kuntayhtymä
10.11.2022

Eteva kuntayhtymän asiantuntijalausunto HE 191/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Eteva kuntayhtymä kiittää sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuulluksi valmisteltaessa HE 191/2022 vp Hallituksen esitystä eduskunnalle vammaispalvelulaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi.

Taustaa:

Eteva kuntayhtymä on osallistunut aktiivisesti kyseessä olevien lakien valmisteluun valmistelun eri vaiheissa. Sosiaali- ja terveysministeriö ja THL kutsuivat keväällä 2021 kuntia ja kuntayhtymiä osallistumaan uuden vammaispalvelulain valmisteluun lausumalla kannanottoja suunniteltuihin muutoksiin ja pykäliin. Eteva kuntayhtymä on osallistunut tällöin valmisteluun lausumalla muutosehdotuksia avoimissa kuulemistilaisuuksissa ja niiden yhteydessä toteutetuissa Webropol-kyselyissä.

Eteva kuntayhtymä nosti kannanotoissaan esiin asiakkaan yksilöllisten ja tarpeenmukaisten palvelujen järjestämisen ja toteuttamisen merkityksen sekä sen kuinka tulevien lakien käytännön soveltamiseen vaikuttavat palvelun järjestäjän kyvyt, osaaminen ja resurssit rakentaa asiakkaalle yksilöllinen palvelukokonaisuus. Vammaisen henkilön palvelutarvetta arvioitaessa ja asiakassuunnitelmaa laadittaessa henkilön on saatava tietoa palveluista ja niiden eri vaihtoehdoista sekä sosiaalityön ammattihenkilön antamaa tukea palvelutarpeidensa ilmaisemisessa ja palvelujen suunnittelussa. Merkityksellistä on vammaisen henkilön osallistumisen ja osallisuuden tukeminen henkilön toimintakyvyn, iän ja elämäntilanteen edellyttämällä tavalla. Tulevan vammaispalvelulain ja siihen liittyvien lakien tulee edistää asiakkaan itsemääräämisoikeuden, osallisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutumista.

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt Eteva kuntayhtymältä lausuntoa myös 4.4.2022 mennessä luonnoksesta hallituksen esitykseksi uudeksi vammaispalvelulaiksi. Esitysluonnokseen liittyi muutoksia esimerkiksi kehitysvammaisten erityishuollosta annettuun lakiin. Eteva kuntayhtymä lausui tuolloin, että lakiehdotus yhdenmukaisti vammaisten erityispalveluja ja palvelujen yksilölliseen järjestämiseen oli kiinnitetty edellistä lakiluonnosta enemmän huomiota. Lisäksi vammaisuuden määritelmä oli laajentunut ja tarkentunut. Eteva kuntayhtymä näki hyväksi, että ikääntymiseen liittyvästä toimintakyvyn heikentymisestä johtuva oikeus palveluihin oli rajattu pois vammaispalvelulaista ja että ikääntyvä vammainen henkilö oli kuitenkin edelleen tarvittaessa oikeutettu vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin.

Eteva kuntayhtymä esitti tuolloin muutosehdotuksia vammaispalvelulakiluonnokseen vaativan palvelun ja vaativan tuen yksiköiden käsitteiden tarkentamisesta, jotta vaativan palvelun yksiköt rinnastettaisiin jatkossakin sosiaalihuoltolaissa käytettävään tehostetun palveluasumisen yksikön -käsitteeseen. Lisäksi esitettiin vuorovaikutus-termin korvaamista termillä sosiaalinen kanssakäyminen. Eteva kuntayhtymä arvioi lakimuutosten taloudelliset vaikutukset merkittäviksi ja niiden huomioimista valtiontalouden raamissa korostettiin.

Lakiin kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta Eteva kuntayhtymä teki muun muassa seuraavia muutosehdotuksia:

> 9 § Erityishuoltoon kuuluvaa vaativaan tukeen liittyvää hoitoa ja huolenpitoa sekä kuntoutusta tulisi voida toteuttaa sosiaalihuoltolaissa tarkoitettujen ympärivuorokautisen palveluasumisen yksiköiden tai laitosyksiköiden lisäksi myös terveydenhuoltolain § 67 mukaisessa laitoshoidossa, joissa on riittävä lääketieteellinen, psykologinen ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus.
>
> Eteva kuntayhtymän näkemyksen mukaan erityishuollon saamisen ei tulisi edellyttää erillistä hakemusta vaan erityishuollon saamiseksi hyvinvointialueen sosiaalityöntekijä tekisi palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman sekä päätöksen asiakkaan palveluista, myös erityishuollon palveluista.
>
> 32 § Myös sosiaalihuollon viranomaisen tulisi olla oikeutettu tekemään asiakkaalle hakemus vaativan tuen yksikköön tahdosta riippumatta. Eteva kuntayhtymä esitti, että sosiaalihuollon viranomainen olisi ensisijainen hakemuksen tekijä, kuten nyt tosiallisesti on.
>
> 33 § Ennen kuin henkilö voidaan määrätä tahdosta riippumattomaan erityishuoltoon, hänet olisi lähetettävä tutkittavaksi vaativan tuen yksikköön. Nämä erityishuollon yksilöllisen suunnittelun ja toteuttamisen edellyttämät lääketieteelliset, psykologiset ja sosiaaliset tutkimukset voidaan järjestää sosiaali- tai terveydenhuollon yksiköissä.

Huomioita vammaispalvelulaista ja siihen liittyvistä laeista

Eteva kuntayhtymä toteaa, että nyt lausuttavana olevassa HE 191/2022 Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulaeiksi ja siihen liittyviksi laeiksi on tehty monia Eteva kuntayhtymänkin lausunnoissaan esiin nostamia muutoksia ja tarkennuksia, jotka edistävät vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäisevät ja poistavat niiden toteutumisen esteitä. Lisäksi lausuttavana olevilla laeilla on osaltaan mahdollisuus edistää vammaisen henkilön

itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä turvata hänelle yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

Lain yhdenvertainen toteuttaminen edellyttää palvelujen järjestäjiltä riittäviä kykyjä, osaamista sekä resursseja käytäntöön soveltamisessa. Eteva kuntayhtymä esittää huolensa lain toimeenpanolle esitetystä aikataulusta. Nyt esitetty aikataulu ei mahdollista toimeenpanon edellyttämien koulutusten, ohjeistusten, käsitteistöjen tai esimerkiksi tietojärjestelmiin vaadittavien muutosten toteuttamista eikä lisähenkilöstön rekrytointia ennen lain voimaan astumista. Poikkeuksen muodostaa kehitysvammaisten erityishuollon ja sen uusien järjestämistapojen suunnitteluun liittyvä lainsäädäntö, jonka toimeenpanolle esitettyä aikataulua Eteva kuntayhtymä kannattaa.

Lakimuutokset tulevat edellyttämään siirtymäajasta huolimatta asiakassuunnitelmien ja päätösten uusimista. Näiden toteuttamiseen on arvioitu tarvittavan 70 uutta sosiaalityöntekijää vuosien 2023–2025 aikana. Sosiaalityöntekijöiden saatavuusongelma on jo nyt merkittävä, eikä tilanteeseen ole odotettavissa merkittävää parantumista lähivuosien aikana.

Esitetyt lain pykälät ovat osittain vaikeaselkoisia, mikä voi aiheuttaa tulkintavaikeuksia ja edelleen kansallisesti lain epäyhdenmukaista soveltamista. Tällainen lain monitulkintaisuus ja soveltamisen moninaisuus voi vaarantaa yhdenvertaisuuden toteutumisen. Eteva kuntayhtymä näkee erityisesti vammaispalvelulain 16 §:ään kuvatun vaativan moniammatillisen tuen ja kehitysvammalain 2 §:ään kuvatun erityishuollon sekä vammaispalvelulain uusista erityisistä palveluista valmennuksen ja tuetun päätöksenteon kuvausten olevan esimerkkejä vaikeaselkoisuudesta.

Eteva kuntayhtymä esittää huolensa myös esitetyn vammaispalvelulain uusista kustannusvaikutuksista. Laki pitää sisällään paljon tulkinnanvaraisuutta ja lisää palveluiden käyttäjien oikeuksia. Tulevat hyvinvointialueet eivät kykene vastaamaan riittämättömän rahoituksen vuoksi lain tuomiin uusiin vaatimuksiin. Mikäli laki tulee voimaan esitetyssä aikataulussa, eivät hyvinvointialueet kykene näin nopealla aikataululla täyttämään voimaan tulevan lainsäädännön mukanaan tuomia vaatimuksia.

Esitys tarvittavista muutoksista lakiin kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta

4.1.5 Kehitysvammalain voimaan jäävät säännökset

”Hyvinvointialueen organisaatioon kuuluva päätöksiä tekevä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä tekisi valituskelpoisen päätöksen henkilön määräämisestä tarvittaviin tutkimuksiin. Asiantuntijaryhmä päättäisi myös sekä vapaaehtoisuuteen perustuvan että tahdosta riippumattoman erityishuollon antamisesta ja lopettamisesta.”

Muutosehdotus:

Hyvinvointialueen viranhaltijoista koostuva vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä tekee valituskelpoisen päätöksen henkilön määräämisestä tarvittaviin tutkimuksiin. Asiantuntijaryhmä päättää myös tahdosta riippumattoman erityishuollon antamisesta ja lopettamisesta. Hyvinvointialueilla voi olla yhteinen vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä, jossa yksilöasioiden esittelijänä toimii henkilön hyvinvointialueen sosiaalihuollon viranhaltija. Sama vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmä tekee myös tarvittaessa päätökset vapaaehtoisuuteen perustuvasta erityishuollosta.

32 §:

"Henkilö voidaan määrätä 9 §:ssä tarkoitettuun vaativan moniammatillisen tuen yksikköön tahdostaan riippumatta, jos:

Henkilön määräämisestä vaativan moniammatillisen tuen yksikköön tahdostaan riippumatta on tehtävä päätöksiä tekevälle vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmälle kirjallinen hakemus. Hakemuksen on oikeutettu tekemään henkilön laillinen edustaja taikka hänen omaisensa tai muu läheisensä."

Muutosehdotus:

32 § Myös sosiaalihuollon viranomaisen tulee olla oikeutettu tekemään hakemus henkilön määräämisestä vaativan tuen yksikköön tahdosta riippumatta.

Eteva kuntayhtymä esittää, että sosiaalihuollon viranomainen olisi ensisijainen hakemuksen tekijä, kuten nyt tosiallisesti on.

Lisäksi huomioitavaa:

Mikäli laki ei astu voimaan 1.1.2023, tulee tehdä väliaikainen erillissäädös, jonka perusteella HUS voi järjestää erityishuoltoa terveydenhuollon toimijana. Tämä sisältää nykyisen lainsäädännön rajoitustoimenpiteet, vapaaehtoisen ja tahdosta riippumattoman erityishuollon sekä vaativan erityispalvelun tuottamisen.

ETEVA

Asiantuntijalausunto_Eteva kuntayhtymÃ¤_HE 191_2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi.pdf

Allekirjoittajat:

Nimi	*Metodi*	*Allekirjoituspäivä EE(S)T*
SAMPO HANNUNPOIKA SALO	CFedID	2022-11-10 09:58

Tämä asiakirjapaketti sisältää:

- Takasivun (tämä sivu)
- Alkuperäiset asiakirjat
- Sähköiset allekirjoitukset asiakirjaan integroituna

Tämä tiedosto on digitaalisesti sinetöity. Sinetöinti takaa tiedostoon sisältyvän asiakirjan alkuperäisyyden.